

d'*Ardits* II, 250, interpretat com a 'taolet de coure' amb interrogació per *DAG.*, i com a 'tambor' per *AlcM* s. v. *nacra* 2 (VII, 685), s'ha aclarit convinentment per aquest darrer com a un lapsus per *nacsi* (s. v. *nacre* 4, VII, 686). — 15 Veg. H. G. Farmer, *Historical Facts for the Arabic Musical Influence* (Londres, sense data), pp. 18-19. — 16 L'accent es desplaça a la síl·laba antepenúltima quan aquesta té vocal llarga i també quan és una síl·laba tançada, i en això es pot englobar el cas de la geminada; això s'aplica a l'àrab vulgar d'Espanya, però no sabem fins a quin punt per al d'Orient; el de Sicília sol anar amb el d'Espanya. D'altra banda, és possible que el trasllat de l'accent s'hagués efectuat en italià per la influència de *nàcchera* 'nacre'. — 17 Comp. àr. *ʿánbar*, cat. *ambre*, i en castellà a més d'*ámbar*, es troben variants antigues com *ambra*, *lambre* etc. — 18 El *Redhouse Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük* (Istanbul 1968, 1.^a ed. 1890) dona sota *nakr*, ac. 4: «a blowing a horn, a trumpeting». — 19 Tant el persa com àrab diuen *šadaf* 'mareperla', en turc *sedef*; el persa *nagâr* o *nigâr* 'pintura, imatge', proposat per Eguilaz i *DACEsp.* no convé etimològicament. — 20 Efectivament, es creu que el topònim valencià *Nàquera*, entre Morvedre i Lliria, prové de *nâqr* «creux, cavitat, excavation» (veg. *EntreDL* III, 113). — 21 Hauria estat millor suposar una base *naqr* en el sentit de 'acte d'escolpir o cisellar', aplicat a coses fetes de *nacre*.

Nacse, V. *naquis* i *nàcsia*

NÀCSIA (variant *nècsia*) 'nissaga', i a les Balears 'prole, cria de certs animals', derivat de *nàcsia*, forma femenina de l'adj. *nacsi* (NÀQUIS) 'menys de pes' (ant.), 'petit, esquifit, desnerit'. □ 1.ª doc.: *nètsia*, *DFgra.* (1840).

Mot poc comú en el català continental: *DAG.* dona *nàcsia* 'nissaga' amb la nota que és usat en alguns pobles de Catalunya sense especificar les localitats; JCoromines va anotar a Llançà (1958) la variant *nacsa* en aquesta frase: «Els (=els animals) matava la *mala nacsa* de la tinya», i la locució *mala nàcsia* 'mala nissaga, mala casta' està registrada per *AlcM* (s. v. *nàcsia*) a Falset en aquesta frase: «Aquest corder és de *mala nàcsia*». Aquest darrer diccionari dona, a més, *nàcsia* 'cosa o conjunt de coses petites, migrades, o mancades de volum (triadures de cigrons o altre llegum, el rebuig del planter de cols etc.)' de Sta. Coloma de Q., i indica endemés que en aquest poble i a Menorca es diu també dels anyells més dolents o raquífics.

Té molta més vitalitat a les Balears, on predomina la variant *nècsia*; com que en aquest dialecte *-ks-* sol pronunciar-se *-ts-* trobem el mot en qüestió escrit amb *-ts-*, *-ic-* o *-sc-* de vegades.¹ *DFgra.* dona *nètsia* (= *nètsia*) com a 'procreació d'animals', i *DAG.* *nècsia* [*nètsia*] 'prole, cria de certs animals' (Mall.), amb aquests exemples: «La cabra no té llet perquè espera la *nècsia* d'aquí uns quants dies; les *nècsies* aquest any han

anat mal», i a més les locucions: treure una cosa o qualitat de *nècsia* 'tenir-la d'herència, de naixença', perdre-se'n la *nècsia* 'perdre-se'n la mena (tractant d'animals)'; Mn. Alcover en el seu *Vocab. del bestiar cabrum* duu *nàcsia* 'els cabrits nats; la renovellada, l'esplet de les cabres' (*B DLC* IX, 1916, 194), i Camps i Mercadal (*Folkl. Men.* I, 282, n. 3) comentant l'aforisme popular «Quart creixent, diferent; quart menguant, semblant» diu que «Se refereix a ses *nàcsies* o naixement de bestiar. Exemple: enguany s'ego (=l'egua) ha tingut un potret; si ha nascut en quart menguant, an es pròxima part s'ego tindrà altre potret; si ha nascut en quart creixent, en sa propera cria s'ego tindrà una pollina». Alguns escriptors balears han emprat aquest mot en referència als fills de l'home també (un ex. de MAguiló i un o dos de Mn. Alcover en *AlcM*, s. v. *nàcsia* o *nècsia*).²

La forma *nàcsia*, femení de l'adj. *nacsi* 'menys del que deu ser' (ant.), que acceptem com a la base del subst. *nàcsia* (i *nècsia*) pot oferir pocs dubtes. Notem que *nàcsi*, *nàcsia* es diu d'animals que no han tingut creixement normal i que són esquifits o desnerits a Poboleda i Sant Quintí de Mediona (*BDC* XIX, 175); *DAG.* (s. v. *nacse*) anota a Mall. en igual sentit *nacse* (una variant de *nacsi*): «va néixer tot *nacse*», i *nacsi* s'usa com a 'migrat' en referència a la fruita que no ha madurat a Igualada (*DAG.*); a més, la forma *nacsa* recollida per JCoromines a Llançà en l'expressió *mala nàcsia* (amunt) va d'acord amb una altra variant de *nàcsia* (adj.), veg. NÀQUIS. L'especialització del mot a les Balears en el sentit de 'conjunt dels fills d'un animal' va partir del matís 'petit', que té *nacsi*, *-ia* en moltes idees expressades per ell; endemés, havent-se usat en referència dels petits d'un animal que han nascut o que han de néixer encara, el mot es va associar amb *néixer* i la seva família (cf. la nota citada de Camps i Mercadal: «-- *nàcsies* o *naixament* de bestiar»). L'associació del mot amb *néixer* fou responsable del pas de *nàcsia* a *nècsia*.

Això fa innecessària la hipòtesi de Spitzer (*BDC* IX, 89), que suggeria una base culta *natio* 'descendència';³ altrament, aquesta tesi no es podia sostenir perquè partia de la forma *nàcsia* que apareix en l'ortografia de les *Rondaies* de Mn. Alcover. *AlcM* va de *natio* a *nàcsia*, però la sèrie d'etapes que suposa són poc plausibles. L'accepció d'aquesta base per part d'aquest darrer diccionari per a la forma balear va crear el desavantatge de fer dos articles: un per a aquesta amb grafia *nàcsia* (*nècsia*) i l'altre *nàcsia* (*nècsia*), derivat de *nacsi*, *-ia*. Les formes del català continental i del balear no es poden separar. És inapropiada també la grafia *nèxia* 'prole, nissaga' del *DFa.*, que sembla haver considerat el nostre mot un derivat del cultisme *nexu* (*nexus*).

¹ *AlcM* indica la pronúncia de Mall. com a *neysi* (com és sabut en aquest parlar és comú la terminació àtona *-ia > -i*), *nèysi* (Men.) *nàtsia* (Vila d'Eiv.) i *natsi* a la pàgina d'Eivissa. — ² Notem a més la següent forma *nacsa* (f.) que registra JAmades en el seu *Vocab. dels Pastors*: 'glàndula que té el bestiar